

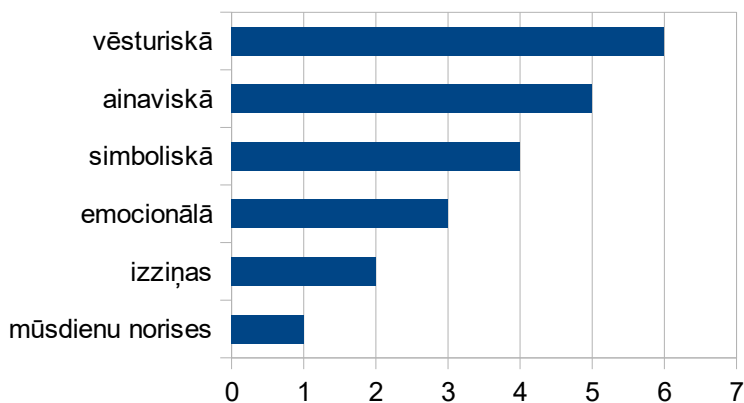
Viduslaiku pilsdrupu interpretācija un prezentēšana

Pētījuma par Viduslaiku pilsdrupu vietu Latvijas kultūrvidē noslēdzošajā daļā balstoties uz iepriekš apkopotajiem datiem definētas Latvijas viduslaiku pilsdrupu kultūrvēsturiskās vērtības un to raksturīgākās iezīmes. Prognozēts iespējamais ekonomiskais potenciāls, kā arī no tā izrietošā eksponēšanas līdzekļu izvēle un pieejas saglabāšanai. Pētījums turpināts vairākos galvenos virzienos: vērtību identificēšana, interpretācijas pieeju salīdzināšana un Latvijas pilsdrupu saglabāšanas iespēju analīze.

Lai noskaidrotu pētījuma tematikā ieinteresēto speciālistu viedokli, sagatavota anketa ar jautājumiem un veikta sabiedrības aptauja. Saņemtas atbildes no trim, ar pilsdrupu pašreizējo un iespējamo turpmāko izmantošanu saistītām respondentu grupām - Latvijas Piļu un muižu asociācijas biedriem,

pašvaldību Tūrisma informācijas centru un punktu darbiniekiem un Latvijas Mākslas akadēmijas doktorantiem un akadēmiskā personāla. Respondentu dzīves un darba vietas apliecina, ka ir pārstāvēta praktiski visa Latvijas teritorija. Apkopojot datus secināts, ka lielākā daļa aptaujāto par būtiskākajām uzskata pilsdrupu vēsturiskās un ainaviskās vērtības, savukārt zemu vērtē izziņas potenciālu, kā arī iespēju tās iesaistīt mūsdienu norisēs.

Objektu vēsturiskās vērtības un attiecīgi šīs vērtības kategorijas eksponēšanas virzienu noteikšanai Latvijas viduslaiku piļu un nocietinātu apmetņu izbūves un bojāejas dati apkopoti tabulā. Konstatēts, ka liels vairums piļu - apmēram 1/5 - pamestas tādēļ, ka savulaik zaudējušas militāro nozīmi (31). Šāda nozīmes zaudēšana notikusi gan agrīnajā piļu būvēšanas posmā 13. gs., gan arī vēlāk, līdz pat 18. gs. Visvairāk piļu, kas līdz mūsdienām nonākušas drupu stāvoklī, ir izveidojušās Livonijas (8), Poļu-zviedru (10) un Lielā Ziemeļu (14) karu rezultātā. Tātad no vēsturiskās vērtības viedokļa Latvijas teritorijā visvairāk drupu tiek eksponētas tieši šo postošo karu piemiņai. Trīs līdz tam bijušas ēkas pārvērtušas drupās pēdējā pus gadsimta laikā (Limbažos, Aizputē un Kerkliņos).

Pils	LP_Funkcij	Saglabat	PastavNo	gadi	PastavLidz	1200		1300		1400		1500		1600		1700		1800		1900		2000	
						1200	1250	1300	1350	1400	1450	1500	1550	1600	1650	1700	1750	1800	1850	1900	1950	2000	
AIZPUTE	ordeņa saimniecības pils	4	1275	685	1960																		
LIMBAŽI	arhibīskapa pils	4	1318	632	1950																		
BURTNIEKI	ordeņa bīskapa pils	2	1366	463	1849																		
GROBŅA	ordeņa fogta pils	4	1253	556	1809																		
TURAJDA	bīskapa pils	5	1214	562	1776																		
KANDAVA	ordeņa fogta pils	2	1312	438	1750																		
PILTENE	bīskapa pils	2	1309	431	1740																		
RINDA	bīskapa pils	1	1415	315	1730																		
DOBELE	ordeņa komtura pils	4	1335	395	1730																		
KULDĪGA	ordeņa komtura pils	2	1242	466	1708																		
BAUSKA	ordeņa fogta pils	5	1443	263	1706																		
SĒLPĪLS	ordeņa fogta pils	1	1373	331	1704																		
CĒSIS	Ordeņa komtura pils un mestra re	5	1213	460	1703																		
GAUJIENA	ordeņa komtura pils	2	1275	427	1702																		
VALMIERA	ordeņa pils	3	1224	478	1702																		
ALŪKSNE	ordeņa komtura pils	4	1342	360	1702																		
DURBE	ordeņa saimniecības pils	2	1367	314	1701																		
KONĒSE	bīskapa pils	4	1209	492	1701																		
VILKA	arhibīskapa pils	1	1342	358	1700																		
EMBŪTE	bīskapa pils	2	1265	435	1700																		
SĒLTENE	arhibīskapa saimniecības pils	2	1359	341	1700																		
MULĀNI	arhibīskapa vasalja pils	2	1476	224	1700																		
BĒRZLAINE	arhibīskapa vasalja pils	1	1382	317	1699																		
DROGA	ordeņa vasalja pils	1	1476	223	1699																		
CĒSVAINE	arhibīskapa pils	2	1376	323	1699																		
TRĀKĀTA	ordeņa pagāls	3	1275	424	1699																		
RAUNA	arhibīskapa pils	4	1581	302	1683																		
ĒRGEME	ordeņa komturcijas palīgpils	3	1323	347	1670																		
RĒZEKNE	ordeņa fogta pils	2	1324	336	1660																		
LUDZA	ordeņa fogta palīgpils	3	1376	278	1654																		
ĀRAUŠI	ordeņa palīgpils	3	1351	299	1650																		
ROPAŽI	ordeņa pils	2	1404	219	1623																		
SIGULDA	ordeņa pils	5	1207	414	1621																		
MĀLPĪLS	ordeņa pils	1	1413	188	1601																		
ŅĪTAURIE	ordeņa pils	1	1435	166	1601																		
KRAMĻDA	domkapitulāta pils	2	1312	289	1601																		
AUGSTROZE	bīskapa vasalja pils	2	1350	251	1601																		
ROZBEŽI	arhibīskapa vasalja pils	2	1372	229	1601																		
MĀKONĶKALNS	ordeņa komtura pils	2	1263	336	1599																		
VALTAKI	ordeņa pils	3	1308	197	1585																		
UNŠURPĪLS	arhibīskapa vasalja pils	1	1326	255	1581																		
IKŠKĪLE	bīskapa pils	2	1185	394	1579																		
LIELVĀRDE	Bīskapa (domkapitulāta) pils	2	1248	331	1579																		
VEDDAUGAVPI	ordeņa komtura pils	1	1275	302	1577																		
ĒRĢU	arhibīskapa vasalja pils	1	1397	160	1577																		
ZAUBE	ordeņa saimniecības pils	1	1437	140	1577																		
AIZKRAUKLE	ordeņa komtura pils	2	1351	226	1577																		
PIEBALGA	arhibīskapa saimniecības pils	3	1318	259	1577																		
ALTENE	ordeņa pils	0	1376	123	1499																		
LOKSTENE	arhibīskapa vasalja pils	0	1326	123	1449																		
MĀRTINŠALA	ordeņa pils	0	1186	169	1355																		
VEDDOLE	bīskapa vasalja pils	2	1226	73	1299																		

LATVIJAS PILSDRUPU BOJĀJĀS LAIKA SKALA

Karadarbība	No	gadi	Lidz	1200		1300		1400		1500		1600		1700		1800		1900		2000		
				1200	1250	1300	1350	1400	1450	1500	1550	1600	1650	1700	1750	1800	1850	1900	1950	2000		
ZIEMEĻU KRUSTĀ KARĀ																						
Daugavas un Gaujas ceļi	1193	23	1215																			
Igauņijas un Sāmsaites iekarošana	1208	54	1261																			
Kurzemes un Zemgales iekarošana	1219	72	1290																			
LIVONIJAS-MASKĀVIJAS KARĀ																						
Pirmais posms	1480	2	1481																			
Otrais posms	1501	3	1503																			
Trešais posms	1558	3	1560																			
LIVONIJAS KARŠ																						
Pirmais posms	1558	4	1561																			
Otrais posms	1561	6	1566																			
Trešais posms	1569	9	1577																			
Ceturtais posms	1578	6	1583																			
PILTENES MANTOJUMA KARŠ																						
1583	3	1585																				
POĻU-ZVIEDRU KARŠ																						
pirmā daļa	1600	12	1611																			
otrā daļa	1617	2	1618																			
trešā daļa	1620	3	1622																			
ceturtdā daļa	1625	5	1629																			
OTRAIS ZIEMEĻU KARŠ																						
Pirmais posms	1655	1	1655																			
Otrais posms	1656	1	1656																			
Trešais posms	1657	1	1657																			
Ceturtais posms	1658	1	1658																			
LIELAIS ZIEMEĻU KARŠ																						
pirmā daļa	1700	5	1704																			
otrā daļa	1705	5	1709																			
trešā daļa	1709	13	1721																			
SEPTIŅGADU KARŠ																						
1758	8	1763																				

VĒSTURISKĀ KARADARBĪBA LATVIJAS TERITORIJĀ

PREZENTĒŠANAS IESPĒJAS

Latvijas pilsdrupu lielākā daļa kā relatīvi brīva teritorija pilsētas vai novada centrā tiek izmantota sabiedriskiem pasākumiem. Pastāvīgi izbūvētas estrādes bijušajā pagalma vai priekšpils teritorijā jau izvietotas 11 objektos jeb 1/5 no apsekotajiem objektiem. Pagaidu estrādes, piemēram, Rēzeknē un Ludzā, tiek uzstādītas uz pasākumu laiku. Citas sakoptākās drupas tiek izmantotas viduslaiku svētku organizēšanai. Šādi svētki notiek, piemēram, Ropažu pilsdrupās, kur darbojas arī viduslaiku vēstures un rekonstrukcijas klubs “Rodenpois”. Drupu teritorijas izmantošanu dažādu pasākumu vajadzībām var uzskatīt par vienu no populārākajiem drupu izmantošanas veidiem, tādējādi piesaistot apmeklētājus un motivējot veikt arī pašu drupu konservāciju.

Tai pat laikā tikai atsevišķos objektos atjaunošanas darbi ir vērsti uz kultūrvēsturiskā potenciāla paaugstināšanu. Ar atšķirīgām pieejām kultūras funkciju telpas tiek plānotas Dobeles un

Valmieras pilsdrupās. Ar jumtiem plānots iesegt torņus Bauskā, Alūksnē un Ērgemē. Muzeju ekspozīcijām domātu telpu radīšana ļauj paaugstināt drupu atraktivitāti, veidojot ap tām vēsturiskās informācijas lauku.

Objekta atpazīstamību un izpratni veicina arī tā replikācija - virtuālas vai fiziskas kopijas izgatavošana. Makets kā interpretācijas līdzeklis izgatavots, piemēram, Daugavpils pilij, kur no oriģinālajām sienām virs zemes no mūra konstrukcijām praktiski nekas nav saglabājies. Cēsu pils bronzas lējuma makets vienlaikus kalpo gan kā apjoma rekonstrukcija, gan arī kā taktils modelis, tādējādi uzlabojot vides pieejamību un nodrošinot pils apjoma uztveri vājredzīgiem apmeklētājiem.

Latvijā praktiski netiek izmantota apjoma zudumu skaidrošana ar projekciju metodi. Caurspīdīgi projekciju stendi ar uz tiem uznestiem attēliem nav dārgi, bet no noteikta skatu punkta dod iespēju attēlot zudušās daļas pilnā apjomā. Pamazām aprītē ienāk arī papildinātās realitātes viedtālruna aplikāciju izmantošana, lejupielādējot nepieciešamo programmatūru un virtuāli izveidotu, reālā objekta ģeogrāfiskajām koordinātām piesaistītu modeli. Šāda aplikācija un modelis izveidots Ludzas pilsdrupām un, sadarbībā ar platformas SAN.lv izstrādātājiem arī Alūksnes pilsdrupām.

Kaut arī sastopami atsevišķi ar pilīm saistīti tūrisma maršruti, piemēram, 2011. - 2012. gadā popularizētie "Filmu ceļi Latvijā" vai , tomēr, lai pilsdrupas iesaistītu aktīvākā tūrisma un sabiedriskās apziņas aprītē nepieciešama ar to saimniecisko un politisko vēsturi saistītās informācijas apzināšana un popularizēšana. Viena no iespējām ir vēsturisko ceļu un maršrutu pētniecība, objektu kartēšana un pilsdrupu iekļaušana zinātniskajā aprītē vai tematiskās populārzinātniskās ekskursijās. Interesentu trūkuma dēļ maz attīstīts ir arī eksperimentālās arheoloģijas virziens, kas ārvalstīs piesaista lielu apmeklētāju skaitu.

SECINĀJUMI

Kā liecina veiktās aptaujas rezultāti, ārvalstu pieredze, kā arī pieejamie dati par apmeklētāju skaitu, pilsdrupu popularitāte ir tieši proporcionāla spējai tās iesaistīt zinātniskajā aprītē un tūrisma aktivitātēs.

Akcentējama pilsdrupu kā vēsturiska objekta vērtība. To kultūrvēsturiskās nozīmes paaugstināšana iespējama, ar mūsdienu popularizācijas metodēm paaugstinot sabiedrības informētības līmeni.

Kā liecina aptaujas rezultāti un mūsdienu kultūras norišu analīze, neskatoties uz kultūrvēsturiskajām vērtībām pat populārākās pilsdrupas ļoti maz atspoguļotas mākslā un kultūrā – labākajā gadījumā kā fons citiem kultūras pasākumiem. Tādēļ nākotnē noteikti nepieciešams meklēt vēl citus konservēto un vēl konservējamo drupu prezentēšanas un integrācijas ceļus.

Atslēgvārdi: viduslaiku pilsdrupas, interpretācija, prezentēšana